

OKULÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARI İÇİN HAZIRLANMIŞ “ÇOCUK HAKLARI” TEMALI PANO UYGULAMALARI (PİLOT ÇALIŞMA)

Arş. Gör. Gamze Bilir Seyhan
Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi
İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi ABD
gamzebilirseyhan@gmail.com

Yrd. Doç. Dr. Belgin Arslan Cansever
Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi
İlköğretim Bölümü Sınıf Eğitimi ABD
belginarslan6@hotmail.com

Özet

Bu çalışma, okulöncesi çocukları için hazırlanmış pano tasarımlarının tanıtımını amaçlamaktadır. Tasarımlar, Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okulöncesi öğretmen adayları tarafından Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı dersi kapsamında geliştirilmiştir. 12 tasarımının tanıtıldığı çalışmada tema olarak “çocuk hakları” belirlenmiştir. Öğretmen adayları ile beyin fırtınası ve odak grup görüşmesi yapılmış, odak görüşmesinde Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi temel alınmıştır. Öğretmen adayları çalışmak istedikleri çocuk haklarını belirlemiş ve bununla örtüşen panolar planlamaya çalışmışlardır. Çocukların gelişimsel özelliklerinin dikkate alındığı tasarımlarda çocuklar için tehlikeli olabilecek zararlı materyaller kullanılmamıştır. Adaylar, malzemelerin dayanıklı ve taşınabilir olması konusunda yönlendirilmişlerdir. Pano tasarımları, 1 haftası beyin fırtınası ve odak grup görüşmesi; 2 haftası atölye çalışması olarak 3 haftada tamamlanan 12 ders saati sürmüştür. Bu süreçte araştırmacılar öğretmen adaylarına geribildirimler vermişlerdir. Tasarlanan çocuk bilgilendirme panolarının, çocukların zihinsel gelişimlerine katkıda bulunduğu, hayal dünyalarını genişlettiği ve konuya dikkat çekmede yararlı olduğu düşünülmektedir. “Çocuk hakları” üzerine çalışılmasının ise öğretmen adaylarının konuyu içselleştirmelerine katkıda bulunabileceğine inanılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Çocuk hakları, okul öncesi, pano.

CHILD RIGHTS THEMED BOARD DESIGNS FOR PRESCHOOL CHILDREN (PILOT STUDY)

Abstract

This study is aimed to introduce board designs developed in Instructional Technologies and Material Development by teacher candidates from Ege University, Preschool Education. 12 designs are introduced and “child rights” were specified as subject. Brainstorming and focus group discussion were conducted with candidates. The focus group discussion was grounded on The United Nations Convention on the Right of the Child. Teacher candidates chose the right and planned the designs for that right. Children’s developmental characteristics were considered and dangerous materials were not used. Candidates were directed about designs’ durability and portability. The process continued during 3 weeks, 1 week for introduction, 2 week for workshops. Feedback was provided by researchers. It is thought that children informing boards contribute to children’s cognitive development, support their imaginary world and are beneficial for taking attention to child rights. Besides, working on child rights could make contribution to teacher candidates’ internalization of the subject.

Key Words: Child rights, preschool, board designs.

GİRİŞ

Birey, doğum anından başlayarak sahip olduğu genler ve içinde bulunduğu çevrenin etkisi altında kalarak gelişim göstermektedir. Bireyin yaşamında gelişimin en hızlı olduğu ve yaşanan olayların etkilerinin uzun süreli devam ettiği kritik dönem ise erken çocukluktur. Yavuzer (2010) çocukluğu doğumdan başlayan ve ergenliğe

kadar devam eden gelişim olarak tanımlamaktayken, Postman (1995) ise bakım ve korunmaya ihtiyacı olan, mesleki olarak herhangi bir deneyim ve yeterliliğe henüz sahip olmayan ve 0 ile 18 yaş arasında bulunan bireyler olarak tanımlamaktadır. Postman'ın çocuk tanımıyla benzer şekilde, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu da Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yer alan Madde 1'de çocuğu "On sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır." ifadesi ile betimlemektedir. Bu bağlamda, doğumdan itibaren on sekiz yaşına kadar her birey çocuk sayılmaktadır ve bu dönem içinde dikkat edilmesi gereken en önemli aralıklardan biri de erken çocukluktur. Okul öncesi dönemi de içine alan erken çocukluk döneminde ele alınacak konuların ve verilecek eğitimin dikkatle planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Böylelikle, bireyin yaşamında uzun süreli olumlu değişiklikler yaratılabilir ve devam ettirilebilir.

Okul öncesi dönemde ele alınması gereken konulardan biri de çocuk hakları ve eğitimidir. Çocuk hakları, kanuni ve ahlaki bakımdan bütün çocukların sahip oldukları eğitim, sağlık, barınma, her türlü sömürü ve istismardan korunma haklarını ifade eden evrensel bir kavram olarak ifade edilmektedir (Akyüz, 2001). Çocukların sahip oldukları hakları bilmeleri kendilerini bu hakların ihlaline karşı koruyabilmeleri için önem taşımaktadır. Bu nedenle, okul öncesi dönemde çocuk haklarına yönelik eğitimlerin verilmesi önemlidir. Çünkü çocuk haklarını içselleştirerek hayata geçirmeyi, başka bireylerin de hakları olduğunu bilmeyi ve genel anlamda tüm haklara saygı duymayı öğretmenin en etkin yolu eğitimidir (Turupcu ve Gültekin Akduman, 2015). Böylelikle, hakları bilen, haklara saygılı ve bu hakların korunabilmesi için üzerine düşen görevleri yerine getiren bireyler yetiştirilebilecektir. Bu çocukların erken dönemde edindikleri çocuk hakları ile ilgili bilgiler ve konuyla ilgili aldıkları eğitim sayesinde gelecek yaşamlarında da insan hakları için benzer sorumluluklar taşımaları beklenebilir. Bir diğer ifadeyle, okul öncesi dönemde verilen çocuk hakları eğitiminin toplumun uzun vadede insan haklarına saygılı bir şekilde gelmesini sağlayacağı söylenebilir. Ayrıca, Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi içerisinde yer alan maddelerden biri de çocuğun eğitim hakkıyla ilgilidir. Bu maddeye göre, dünyadaki tüm çocukların eğitim alma hakları bulunmaktadır. Washington (2010) çocuk hakları eğitiminin amacını çocukları içinde buldukları toplumda, ailelerinde ve bireysel ilişkilerinde diğerleriyle birlikte yaşamalarına hazırlamak olduğunu belirtmektedir.

İnsanlığın temeli olarak çocuk ve çocukluk ele alındığında, insan haklarının temelinin de çocuk hakları olduğu çıkarımı yapılabilir. Bu noktada, çocuklar olmaksızın bir toplum düşünülemez gibi, çocuk hakları uygulanmadan da insan haklarının istenilen düzeye çekilmesi mümkün olmayacaktır (Unutkan, 2008). Çocuk haklarının korunabilmesinin ve çocukların sağlıklı bir şekilde gelişebilmesinin çocuk ve toplum için önemli olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Bunun için de toplumda bulunan herkesin çocuk haklarına gereken ilgiyi göstermesi ve bu konu ile ilgili girişimlere katılması gerekmektedir (Washington, 2010). Ayrıca, Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 42.maddesinde taraf devletlerin çocuk haklarını toplumda bulunan tüm bireylere öğretmekle yükümlü oldukları belirtilmektedir (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu [UNICEF], 1997).

Çocuk haklarının tüm dünya çocukları için aynı olmasını sağlayacak en kapsamlı sözleşme 1989 yılında kabul edilen Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'dir. Bu sözleşme, dünyanın tüm çocukları için hiçbir ayırım yapılmaksızın aynıdır. Bu sözleşmeyi imzalayan tüm devletler çocuk haklarının korunması için üzerine düşeni yapmakla yükümlüdür. Türkiye bu sözleşmeyi 1990 yılında imzalamıştır (Akyüz, 2013). Bu sözleşme kapsamında, çocuk hakları yaşama hakları, gelişme hakları, koruma hakları ve katılma hakları olarak gruplanmaktadır (Moroğlu, 2003). Taraf devletlerin çocukların bu haklarını koruması beklenmektedir.

Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi içerisinde yer alan hakların verilecek eğitimler aracılığıyla çocuklar tarafından bilinmesi ve devlet yönetiminin başta olmak üzere bu kuralların ihlal edilmemesi için herkesin üzerine düşeni yapması çocuk hakları ihlalinin en aza indirecektir. Bu bağlamda, okul öncesi dönemde soyut bir kavram olarak düşünülebilecek çocuk haklarının çocuklara nasıl öğretilebileceğine dair yollar üzerinde çalışılmalıdır. Turupcu ve Gültekin Akduman (2015) görsel ve işitsel olarak hazırlanmış uyarılar kullanılarak çocuk hakları konusunda çocukların farkındalıklarının geliştirilmesi gerektiğini ifade etmektedirler. Görsel olarak kullanılacak uyarılardan biri de çocuklar için özel olarak tasarlanacak konu ile ilgili materyallerdir.

Eğitimde, özellikle okul öncesi dönemde materyal kullanımı çocuklara ulaşabilmek açısından önem taşımaktadır (Arslan Cansever ve Bilir Seyhan, 2015). Bu dönemde somut şeyleri anlayabilecek düzeyde olan çocuklar için

soyut kavramların somutlaştırılması önem taşımaktadır. Ancak bu şekilde çocuklara ulaşılabilir ve öğretilmek istenilenler çocuklara verilebilir. Çocuk haklarının da çeşitli materyaller aracılığıyla somutlaştırılarak çocuklara öğretilmesi çocukların bu hakları anlamalarını, öğrenmelerini ve içselleştirmelerini kolaylaştıracaktır. Okul öncesi dönemde, çocuklar için hazırlanabilecek materyallerden biri de bilgilendirme panolarıdır. Çocuklar için hazırlanacak çocuk hakları temalı bilgilendirme panoları ile hakların somutlaştırılması sağlanabilir ve böylelikle çocukların bu soyut kavramı öğrenebilmeleri için fırsat yaratılabilir. Etkili bir şekilde hazırlanacak bilgilendirme panoları ile çocukların dikkatleri çekilebilir, ilgili konuya ilişkin farkındalıkları artırılabilir ve bilinç geliştirmeleri sağlanabilir. Okul öncesi eğitimde öğretmen, ilgi çekici bir görselliği olan, iletmek istediği mesajla ilgili bir görsel ve yazılı mesaj taşıyan bilgilendirme panoları kullanarak vermek istediği eğitimin amacına ulaşabilir. Bu çalışma kapsamında da çocuklar için tasarlanacak bilgilendirme panolarında çocuk hakları konusu ele alınmıştır.

Okul öncesi dönemde, çocukların üzerinde en büyük etkisi olan yetişkinlerden olan okul öncesi öğretmenlerinin çocuk hakları ve çocuk hakları ile ilgili materyaller hazırlama konularında bilgili olmaları önemli görülmektedir. Böylelikle, uygun şekilde materyaller hazırlayarak çocuk hakları konusunu sınıflarındaki çocuklara aktarabilmekte, onların haklarını öğrenmeleri ile bu hakları içselleştirmelerini sağlayabilmektedirler. Bu kapsamda, okul öncesi öğretmen adaylarının lisans eğitimlerinde bu konularda deneyim kazanmaları gerekmektedir. Eğitim Fakülteleri bünyesinde yürütülen Okul Öncesi Eğitimi lisans programları içeriğinde materyal geliştirmeye yönelik bir takım dersler yer almaktadır. Bu derslerden biri de Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı dersi. Bu ders bünyesinde öğretmen adayları, hem öğretim teknolojileri konusunda bilgi edinip deneyim kazanmakta hem de belirlenmiş konular kapsamında çeşitli yöntemlerle materyal tasarlamayı öğrenmektedirler. Dersin işleyişinde “çocuk hakları” gibi özel konular seçilerek öğretmen adaylarının gelecekteki profesyonel yaşamları için deneyim kazanmaları sağlanmaya çalışılmakta ve bu öğretmenlik yaşantıları bakımından önemli görülmektedir.

Tüm bu bilgiler ışığında, Ege Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi lisans programında yürütülen Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı dersi kapsamında, öğretmen adaylarının “çocuk hakları” temasını kullanarak okul öncesi dönem çocukları için bilgilendirme panoları tasarlamaları istenmiştir. Bu çalışmada ise bu ders kapsamında öğretmen adayları tarafından tasarlanarak geliştirilen 12 bilgilendirme panosunun tanıtımı amaçlanmaktadır. Bu çalışmanın, konuyla ilgili olarak öğretmen adayları tarafından tasarlanıp geliştirilen somut örnekleri sunması açısından okul öncesi öğretmen adaylarına, alanda çalışan okul öncesi öğretmenlerine, okul öncesi eğitim kurumları yöneticilerine ve konu ile ilgili çalışan akademisyenlere fayda sağlaması beklenmektedir.

YÖNTEM

Nitel bir araştırma olarak tasarlanan bu çalışmada kullanılan verileri toplamak için doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Eğitimde, doküman inceleme yöntemi öğrencilerin ödevlerini, sınavlarını, ders planlarını, öğretmen ve öğrenci kitaplarının incelenmesinde kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu çalışma kapsamında doküman inceleme yönteminin kullanılma nedeni ise öğretmen adayları tarafından geliştirilmiş olan okul öncesi dönem çocukları için hazırlanan çocuk hakları temalı bilgilendirme panolarının tanıtımının yapıyor olmasıdır.

Veri Toplama Süreci

Çalışmanın veri toplama aşamasında öncelikle Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okulöncesi Öğretmenliği Anabilim Dalı öğretmen adayları 2014 – 2015 eğitim yılı Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı dersi kapsamında okul öncesinde materyal kullanımı ve bir materyal örneği olarak panolar hakkında bilgilendirilmişlerdir. Bununla birlikte, pano tasarımlarında tema olarak belirlenen çocuk hakları konusunda da öğretim elemanı tarafından bilgilendirme yapılmıştır. Öğretmen adayları ile Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi temel alınarak beyin fırtınası ve odak grup görüşmesi yürütülmüştür. Odak grup görüşmesinde çocuk haklarının panolara ne şekilde uyarlanabileceği üzerine çalışılmıştır. Bu basamakların ardından öğretmen adayları çalışmak istedikleri çocuk haklarını belirlemiş ve bununla örtüşen panolar planlamaya çalışmışlardır. 3-6 yaş grubunun gelişimsel özelliklerinin göz önünde bulundurulduğu pano tasarımlarında çalışılan malzemeler adayların seçimine bırakılmakla birlikte araştırmacılar tarafından çocuklar için tehlikeli olabilecek kesici, delici vb. (toplu iğne, raptiye, çivi, sim vb.) zararlı materyallerin kullanımına izin

verilmemiştir. Adaylar, malzemelerin dayanıklı ve taşınabilir malzeme olması konusunda araştırmacılar tarafından yönlendirilmişlerdir. Pano tasarımları, 1 haftası beyin fırtınası ve odak grup görüşmesi; 2 haftası atölye çalışması olmak üzere 3 haftada tamamlanan 12 ders saati sürmüştür. Atölye çalışması olarak adlandırılan bu süreçte araştırmacılar öğretmen adaylarıyla panolarını birebir çalışarak geribildirimler vermişlerdir. Bu süreç sonunda ortaya çıkan bilgilendirme panoları bu çalışmanın verileri olarak kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Geliştirilen panoların değerlendirilmesi için araştırmacılar tarafından bazı kriterler kullanılmıştır. Bu kriterler şu şekilde sıralanmaktadır; sağlamlık-dayanıklılık, tekrar kullanılabilirlik, taşınabilirlik, işlevsellik, yaratıcılık-özgünlük ve tasarım öğelerine uygunluk (Arslan Cansever ve Bilir Seyhan, 2015). Bu kriterler çerçevesinde geliştirilen materyallerin amacına ulaşabileceği düşünülmektedir. Ayrıca, sağlamlık-dayanıklılık, tekrar kullanılabilirlik kriterleri geliştirilen materyalin uzun ömürlü olmasını sağlamaktadır. Bununla birlikte, taşınabilirlik ve işlevsellik kriterleri materyallerin geliştirildikten sonra bir kenara kaldırılmasını önleyerek etkili şekilde kullanılmasına olanak vermektedir. Yaratıcılık-özgünlük kriteri ise öğretmen adaylarının mesleki gelişimleri açısından önemli olarak görülmektedir. Yaratıcı öğretmenler yetiştirebilmek için lisans dönemlerinde öğretmen adaylarının yaratıcı süreçlere dâhil edilmelerinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Tasarım öğelerine uygunluk kriteri ile de geliştirilen materyallerin görsel açıdan uygun olması sağlanabilmektedir. Öğretmen adayları tarafından geliştirilen tüm bilgilendirme panoları bu kriterler ışığında değerlendirilmiş ve kriterlere en uygun olan on iki tasarım bu çalışma için seçilmiştir. Bu tasarımlar çalışmanın bulgular kısmında tanıtılmaktadır.

BULGULAR

Resim 1: Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 10.Maddesi İle İlgili Bir Pano Tasarımı

Bu panoda sözleşmenin "Ayrı ülkelerde yaşayan anne, baba ve çocukların birlikte yaşamaları için devletler tarafından her türlü kolaylık gösterilir" maddesi (Madde 10) ele alınmıştır. Panoda dünya haritası üzerine parçalanmış bir aile yerleştirilmiş, devlet ise aile üyelerinin arasında köprü olarak temsil edilmiştir. Panoda straforlu karton kullanılmış olup üzeri mavi kumaşla kaplanmıştır. Yeşil fon kartonuyla ise kıtalar hazırlanmıştır. Aile bireylerine ait figürler ile köprü ve mesaj yazısı renkli evalardan yapılmıştır.

Panoda Madde 2 ele alınmıştır. Madde genel olarak "devletin çocuğun her türlü ayırma veya cezaya tâbi tutulmasına karşı etkili biçimde korunması için gerekli tüm uygun önlemi alması"nı içermektedir. Panoda çocukların dil,din,cinsiyet ayrımı yapılmaksızın her yerde yaşama hakkının olduğu vurgulanmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte çocukların kendilerini dünyanın değişik yerlerinde görebilecekleri bir panodur. Dünyanın elips şekli mukavva ile verilmeye çalışılmış, üzeri mavi keçe ile kaplanmıştır. Kıtalar da keçeden hazırlanmıştır. Dünya üzerine Amerika, Afrika ve Asya kıtalarını temsilen birer çocuk yerleştirilmiştir. Çocukların baş kısımları takıp çıkarılabilen sistemde hazırlanmıştır.

Resim 2: Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 2.Maddesi İle İlgili Bir Pano Tasarımı

Resim 3-4: Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 1.Maddesi ile ilgili Bir Pano Tasarımı

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 1. Maddesi'ne göre 18 yaşına dek her birey "çocuk" sayılmaktadır. Çocuğu temsil eden figürün üzerindeki şemsiye devleti simgelemekte olup çocuğun devlet tarafından korunduğuna, korunması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Katlanabilirlik özelliği ile kolaylıkla taşınabilen bu pano mukavva kalıp üzerine farklı renklerdeki evalar kullanılarak hazırlanmıştır. Şemsiyenin üzerine mesaj için bir çerçeve yapılmış böylece mesajların zaman zaman değiştirilebilmesine olanak tanınmıştır.

Bu panoda "Çocuğun eğitim hakkı" nı ele alan Madde 28 konu edilmiştir. Panoda ülkemizde gün geçtikçe çoğalan ve önüne geçilemeyen "çocuk işçiler" vurgusu verilmeye çalışılmıştır. Her çocuğun eşit olduğu ve bu eşitliğin de eğitime yansıtılması gerektiğini vurgulamak amacıyla aynı çocuk figürü hem çocuk işçi ve hem de okula giden bir çocuk olarak kullanılmıştır. Panoda mukavva, karton ve eva kullanılmıştır. Alt zemin mukavvayla sabitlenip ten rengi kartonla kaplanmıştır. Kıyafetler renkli evalardan hazırlanmıştır.

Resim 5: Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 28.Maddesi ile ilgili Bir Pano Tasarımı

Bu panoda Madde 7 konu edilmiştir. Söz konusu maddeye göre "her çocuğun bir isme ve vatandaşlığa sahip olma hakkı vardır. Devlet, çocuk doğduğunda bu ismi kaydeder ve çocuğa bir kimlik verir." Panoda kimliklerini ellerinde tutan farklı cinsiyetten iki çocuğun bir şemsiyenin(devlet figürünü temsilen) altında el ele tutuşmaktadırlar. Panonun bebekleri için mukavvadan bebek kalıpları çizilmiş, kalıplar kesildikten sonra üzerine bir miktar elyaf yapıştırılarak üzeri keçeyle kaplanmıştır. Daha sonra bebeklerin içine alabildiği kadar elyaf doldurulmuştur. Bebeklerin kıyafetlerinde renkli keçeler kullanılmıştır. Şemsiye için de benzer biçimde mukavvadan kalıp çıkarılmış üzerine yine elyaf yapıştırılıp keçeyle kaplanmıştır. İçine alabildiğince elyaf doldurulmuş olup şemsiyenin kenarları ve sapı süsleme tüllerle kaplanmıştır. Şemsiyenin üzerine kırmızı keçeden panonun başlığı yazılmıştır.

Resim 6: Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 7.Maddesi ile ilgili Bir Pano Tasarımı

Bu panoda da Madde 2 ele alınmıştır. Hatırlanacağı üzere Madde 2 “devletin çocuğun her türlü ayırma veya cezaya tâbi tutulmasına karşı etkili biçimde korunması için gerekli tüm uygun önlemi alması”nı içermektedir. Panoda kuşa devlet anlamı yüklenmiş, kuşun kanatlarının altında da barındırdığı farklı kültür, dil, din vb. öğelere yer verilmiştir. Panoda öncelikle mukavvadan kuşun kalıbı çıkarılmış ve üzeri mavi keçe ile kaplanmıştır. Kuşun kanatlarının üzerine altları straforlu mukavva ile desteklenmiş çocuk resimleri yerleştirilmiştir. Taşınabilirlik açısından kuşun kanatları katlanılabilir biçimde tasarlanmıştır.

Resim 7: Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 2.Maddesi İle İlgili Bir Pano Tasarımı

Pano “Çocuğun yaşama ve gelişim hakkı” olarak özetlenebilecek Madde 6’yı ele almıştır. Bilindiği üzere her çocuk hayal kurarak büyür. Çocuğun kurduğu hayaller, onun gelişimde önemli bir yere sahiptir. Öncelikle bilişsel gelişim olmak üzere gelişim alanlarını olumlu yönde etkiler. Tasarımda çocukların ellerindeki uçurtmalar ile gökyüzüne doğru yol almakta olduğu duygusu verilmeye çalışılmıştır. Panoda büyük mukavva üzerine renkli kartonlarla çalışılmış çocuk figürleri ise eva kullanılarak yapılmıştır.

Resim 8: Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 6.Maddesi İle İlgili Bir Pano Tasarımı

Resim 9-10-11-12: Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 6.Maddesi İle İlgili Bir Pano Tasarımı

Resim 9'daki panoda da "çocuğun temel yaşam ve gelişim hakkı"nı içeren Madde 6 ele alınmıştır. Erken çocukluk döneminin gelişim evreleri 5 aşama halinde panoya aktarılmıştır. Pano mukavvadan çıkartılan kalıp el üzerine keçe kaplanarak yapılmıştır. Pano ellerden katlanabilir biçimde tasarlanmıştır. Her parmakta farklı aktiviteler yapan çocuklara yer verilmiş bu çocuklar ise evalardan yapılmıştır.

Resim 13: Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 12.Maddesi ile ilgili bir Pano Tasarımı

Bu panoda Madde 12 ele alınmıştır. Bu madde "çocuğun görüşlerine saygı gösterilmesini öngörmektedir. Bu maddeye göre "yetişkinler çocukları etkileyecek kararlar alırken, çocuk özgür biçimde düşündüğünü söyleme ve görüşlerinin alınacağı durumlarda kararlarının hesaba katılması hakkına sahiptir. Ve bu hakta herkesin saygı duyması gerekmektedir". Bu tasarımda çocukların dikkatini çekmek amacıyla sihirbaz şapkasından çıkan bir tavşan resmedilmiş, tavşanın elinde tuttuğu sihirbaz değneğine ise mesaj yerleştirilmiştir. Materyalin hazırlanmasında farklı renk ve kalınlıklardaki keçeler ve foto blok kullanılmıştır. Panonun düzgün durması için ise tüm tasarımın arkasına mukavvadan destek yapılmıştır.

Pano, "engelli çocukların sahip oldukları hakları" ele alan Madde 23 ile ilgilidir. Bu madde panoda çocuğu yeteneği ölçüsünde topluma kazandırma ve daha bağımsız bir yaşam sürmesi için destekleme olarak ele alınmıştır. Panonun dayanıklı olması için mukavva kullanılmış, üzerinde kullanılan keçe mukavvaya makine ile dikilmiştir. Panonun katlanabilir olması için tekerlekli sandalyenin kol kısmı ve tekerleği ayrı parçalar olarak tasarlanmıştır.

Resim 14: Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 23.Maddesi ile ilgili bir Pano Tasarımı

Resim 15: Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 3.Maddesi ile ilgili bir Pano Tasarımı

Panonun ana fikri sözleşmede çocukları ilgilendiren bütün girişimlerde "çocuğun yüksek yararı temel düşüncedir" olarak ifade edilen Madde 3'tür. Söz konusu yüksek yarar çok geniş kapsamlı olabileceğinden bu panoda eğitim öncelikli olarak ele alınmıştır. Kaliteli eğitimin her çocuğa yüksek yarar sağlayacağı kabulünden hareketle tasarlanan panonun tamamı kalın ve ince keçelerden yapılmıştır. Cinsiyet ayrımı yapmamak için saç yerine farklı renklerdeki çiçekler kullanılmıştır. Dayanıklılık kriterinin yerine getirilebilmesi amacıyla çocuk figürü ve düşünce baloncuğu dikilerek keçeye tutturulmuştur. Panonun işlevselliği ise baloncuğa yerleştirilen pencere ile sağlanmaya çalışılmıştır.

“Devlet, esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek her türlü sömürüye karşı çocuğu korur” ifadesinin yer aldığı Madde 36'nın çalışıldığı bu panoda devleti simgeleyen koruyucu bir melek figürü kullanılmıştır. Mukavva zemin üzerine yerleştirilen 5 mmlik fotoblok üzeri keçe ile kaplanmıştır. Çocuğun saçlarında yün, çoraplarında ise polar kullanılmıştır. Başındaki halesinde ise dışı kumaş kaplı telden yararlanılmıştır. Buluta mesaj için asetattan bir cep yerleştirilmiştir.

Resim 16. Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 36.Maddesi İle İlgili Bir Pano Tasarımı

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada, okul öncesi öğretmen adaylarının Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı dersi kapsamında okul öncesi dönem çocukları için geliştirdikleri çocuk hakları temalı pano tasarımları tanıtılmıştır. Öğretmen adayları için yaparak yaşayarak öğrenme fırsatı olarak görülebilecek olan panoların geliştirilme süreci önemli bir kazanım olarak değerlendirilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenmiş olan “Eğitme Öğretme Yeterlilikleri”nden biri doğrudan öğretmenin materyal geliştirme becerisi ile ilgilidir. Bu ilgili maddeye göre, nitelikli bir şekilde yetişmiş öğretmenin etkili bir öğretim materyalinin öğrenme üzerindeki etkisini bilmesi, farklı öğrencilere hitap eden, değişik özelliklerden oluşan materyalleri geliştirmesi ve geliştirilen bu materyalleri amacına uygun bir şekilde kullanması beklenmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2002; Seferoğlu, 2004). Ayrıca, öğretmenin materyal kullanması çoklu öğrenme ortamı yaratmasına, çocukların bireysel özelliklerine ve ihtiyaçlarına hitap etmesine, çocukların dikkatini çekmesine, hatırlamayı kolaylaştırmasına, anlaması güç kavramları basitleştirmesine olanak sağlamaktadır (Akçay, Feyzioğlu ve Tüysüz, 2003). Bu çalışmada geliştirilmiş olan panolar çocukların gelişim düzeylerine dikkat edilerek hazırlanmıştır. Böylelikle, panoların etkili bir şekilde kullanılabilmesi için çocukların gelişimlerine, sahip oldukları özelliklere ilgilerine ve bilgilerine dayandırılması sağlanmıştır. Hitap edilen kesimin yeteneklerinin, başarı düzeylerinin ve ilgilerinin materyalin etkili kullanılması için önemli bir dayanak olduğu düşünülmektedir (Hollingsworth ve Hoover, 1999). Öğretmenin çocukların özelliklerini dikkate alarak yeni materyaller araştırması, geliştirmesi, seçmesi ve bunları kullanması çocukların kapasitelerinin gelişmesine ve kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesine imkân tanımaktadır (Güven, 2006). Bu bağlamda, öğretmen adaylarına materyal geliştirme konusunda etkili bir deneyim fırsatı yaratıldığı düşünülmektedir. Yanpar Yelken (2009) tarafından da vurgulandığı üzere öğretmen yetiştiren programlarda materyal geliştirme sürecinin uygulamalı olarak verilmesinin öğretmen adaylarına katkıda bulunması hedeflenmiştir. Bu çalışma kapsamında, beyin fırtınası ve odak grup görüşmesi süreçlerinden itibaren öğretmen adaylarının etkin bir şekilde çalışmaya katılmış olmalarının sağlanmasına dikkat edilmiştir. Böylelikle, öğretmen adayları için yaparak yaşayarak öğrenme imkanı tanınarak, çağdaş eğitim anlayışına uygun bir süreç gerçekleştirildiği düşünülmektedir. Çağdaş eğitim anlayışına göre, öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmesi, edinilen bilgilerin teorikten pratiğe aktarılması, öğretmenin öğrencilerin öğrenmeye yönelik motivasyonunu artırması ve rehber olması önemli görülmektedir (Aslan ve Arslan Cansever, 2009). Bununla birlikte, süreç kapsamında araştırmacılar tarafından öğretmen adaylarına geliştirdikleri pano tasarımları ile ilgili sürekli dönüt verilmiş olmasının da çağdaş eğitim anlayışının öğretmenin rehber olması boyutuyla birbirini desteklediği ifade edilebilir.

Çalışma kapsamında, öğretmen adayları tarafından geliştirilen pano tasarımlarında çocuk hakları temasının kullanılmasının öğretmen adaylarına çeşitli yönlerden katkıda bulunması hedeflenmiştir. İnsan haklarının temeli olarak da görülebilecek çocuk hakları eğitiminin erken yaşlarda başlaması gerektiği ifade edilmektedir (Washington, 2010). Ayrıca, hakların uygulamalarının bireyler tarafından gerçek yaşamlarında deneyimlenmesi, farklılıklara saygı gösteren, insancıl bakış açısına sahip olan, barışçıl bir yaklaşım sergileyen, seven ve sevilen

bireylerin yetişerek huzur dolu bir yaşamın oluşturulması bakımından oldukça önemli görülmektedir (Unutkan, 2008). Çocuk hakları konusunda eğitim almış çocukların bu konuda daha bilgili oldukları, diğerlerinin haklarına da saygı gösterdikleri ve bu haklara yönelik daha olumlu tutum geliştirdikleri ifade edilmektedir (Covell ve Howe, 1999). Bununla birlikte, çocukların çocuk hakları ile ilgili etkinliklere katılmak istedikleri (Neslitürk ve Ersoy, 2007) ve bu konu ile ilgili eğitimden zevk aldıkları belirtilmektedir (Decoene ve DeCock, 1996). Bu bağlamda, erken dönemlerde çocuklara haklarını öğretebilmek ve etkili bir çocuk hakları eğitimi verebilmek için öncelikle okul öncesi öğretmenlerinin bu konuda farkındalık kazanmaları ve bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Öğretmenlerin üniversite eğitimleri kapsamında çocuk hakları konusunda bilgilendirilmeleri ve konuyla ilgili çalışmalarda yer alarak deneyim kazanmaları gelecekteki profesyonel iş yaşantıları için sağlam bir temel oluşturmalarına olanak sağlayacaktır. Öğretmen adaylarının çocuk hakları konusunda gelecekteki öğrencilerine model olabilmeleri için de bu konu ile ilgili bilgilendirilmeleri gerekli görülmektedir. Ayrıca, öğretmen adaylarının pano tasarımları için çocuk hakları teması üzerinde çalışmalarının onların bu konuyu içselleştirebilmelerine yardımcı olduğu düşünülmektedir. Öğretmen adayları konu ile ilgili bilgilendirildikten sonra, beyin fırtınası ve odak grup görüşmesinde fikirlerini belirtmişler, tartışmışlar ve üzerinde çalışmak istedikleri hakla karar vermişlerdir. Daha sonra, seçtikleri hakla ilgili pano tasarımları planlamışlar ve uygulamaya geçirmişlerdir. Tüm bu adımlar öğretmen adaylarının çocuk hakları konusu ile ilgili farkındalık kazanmalarına, çalışmalar planlamalarına, uygulamalar yapmalarına ve çalışmalarının sonuçlarını görmelerine olanak tanımıştır. Bu bağlamda, bu çalışmanın çocuk hakları konusunda öğretmen adaylarına olumlu katkılar sağladığı düşünülmektedir.

Sonuç olarak, tüm bu bilgiler ışığında, öğretmen adayları için önemli olarak görülen bu sürecin ve süreçte ortaya çıkan ürünlerin öğretmen adayları ve araştırmacılar için eğitsel bir değer taşıdığı ifade edilebilir. Öğretmen adaylarının belirli temalar çerçevesinde çocuklar için pano hazırlamaları ve ortaya çıkan ürünlerin kongre, konferans, sergi vb. toplantılarda paylaşımı ile hali hazırda kurumlarda görev yapmakta olan öğretmenlerin çocuk bilgilendirme panoları hazırlamaları için teşvik edilmeleri, konuya ilişkin verilebilecek uygulamalı seminerlerle bu alanda pratik yapmalarının sağlanması ve işlevsel pano örneklerinin ise paylaşımı önerilebilir.

Not: Bu çalışma 24-26 Nisan 2015 tarihlerinde Antalya’da 16 ülkenin katılımıyla düzenlenen 6th International Congress on New Trends in Education- ICONTE’ de sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKÇA

Akçay, H., Feyzioğlu, B. ve Tüysüz, C. (2003). Kimya öğretiminde bilgisayar benzeşimlerinin kullanımının lise öğrencilerinin başarısına ve tutumuna etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 3(1), 7-26.

Akyüz, E. (2001). Çocuk Hakları Sözleşmesinin temel ilkeleri ışığında çocuğun eğitim hakkı. *Milli Eğitim Dergisi*, 151(1).

Akyüz, E. (2013). *Çocuk hukuku: Çocukların hakları ve korunması*. Pegem Akdemi, Ankara.

Arslan Cansever, B. ve Bilir Seyhan, G. (2015). Introduction and evaluation of the notice boards designed for pre-school children and their parents within the framework of “media literacy” theme. *World Journal of Education*, 5(1), 82-93.

Aslan, N. ve Arslan Cansever, B. (2009). Eğitimde yaratıcılığın kullanımına ilişkin öğretmen tutumları. *Türk Bilim Araştırma Vakfı (TUBAV) Bilim Dergisi*, 2(3), 333-340.

Covell, K. ve Howe, R. B. (1999). The impact of children’s rights education: A Canadian study. *International Journal of Children’s Rights*, 7(2), 171-183.

Decoene, J. ve DeCock, R. (1996). *The children’s rights project in the primary school in Bruges*. Bulunduğu eser: Verhellen, E. (Ed.), *Monitoring children’s rights* (627-636). The Hague:Kluwer Law International.

Hollingsworth, P.M. ve Hoover, K. H. (1999). *İlköğretimde öğretim yöntemleri* (Çev. Prof. Dr. Tanju Gürkan, Erten Gökçe, Duygu S. Güler). Ankara:Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, No: 214.

Güven, S. (2006). Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme dersinin kazandırdığı yeterlikler yönünden değerlendirilmesi (İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi örneği). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(2), <http://www.tebd.gazi.edu.tr/index.php/tebd/article/view/39/30>

Milli Eğitim Bakanlığı, Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü (2002). *Öğretmen yeterlilikleri*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Moroğlu, N. (2003). Türkiye’de ve dünyada çocuk hakları. Bulunduğu eser: Moroğlu, N. (Ed.),*Ulusal ve uluslararası hukukta çocuk hakları*(ss. 29-85). İstanbul: Alman Liseliler Kültür ve Eğitim Vakfı Yayınları.

Neslitürk, S. ve Ersoy, A. F. (2007). Okul öncesi öğretmen adaylarının çocukhaklarının öğretime ilişkin görüşleri. *Eğitimde Kuram ve Uygulama Çanakale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Araştırma Dergisi*,3(2) 245-257.

Unutkan, Ö. P. (2008). İnsan hakları, çocuk hakları ve eğitimi. Bulunduğu eser: Oktay, A. (Ed.), *Eğitim bilimine giriş* (ss. 98-120). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Seferoğlu, S. S. (2004). Öğretmen yeterlilikleri ve mesleki gelişim. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 58, 40-45.

Turupcu, A. ve Gültekin Akduman, G. (2015). Okul öncesi eğitim ve çocuk hakları. Bulunduğu eser: Uyanık Balat, G. (Ed.) *Okul öncesi eğitime giriş* (ss.235-252). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

UNICEF (1997). *Dünya çocuklarının durumu*, Ankara.

Yanpar Yelken, T. (2009). Öğretmen adaylarının portfolyoları üzerinde grup olarak yaratıcılık temelli materyal geliştirmenin etkileri. *Eğitim ve Bilim*, 34(153), 83-98.